

Näringsutskottets betänkande

1982/83:3

om överlåtelse av statens aktier i AB Asea-Atom till ASEA AB (prop. 1982/83:17)

Ärendet

I proposition 1982/83:17 (industridepartementet) har regeringen föreslagit riksdagen att godkänna [ett i propositionen återgivet] avtal mellan staten och ASEA AB i vad det innefattar överlåtelse av statens aktier i AB Asea-Atom.

Med anledning av propositionen har väckts en motion, som redovisas nedan.

Propositionen

AB Asea-Atom, som bedriver verksamhet inom områdena nukleära anläggningar, bränslen, service samt energi- och processteknik, ägs till lika delar av staten och ASEA AB. Det nu träffade avtalet mellan ägarna innebär att företaget blir ett helägt dotterbolag till ASEA.

Motionen

Yrkande

Den motion som har väckts med anledning av propositionen är 1982/83:24 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

1. att riksdagen avslår proposition 1982/83:17,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om förstatligande av Asea-Atom, varvid även riktlinjer för en ändrad inriktning av företagets verksamhet föreläggs riksdagen,
3. att riksdagen därest dessa yrkanden faller beslutar att det föreliggande avtalsförslaget skall ändras så att ASEA AB åläggs garantera att tillräckligt kvalificerade resurser upprätthålls av företaget inom kärnkraftsområdet så länge detta är nödvändigt för det svenska kärnkraftsprogrammet.

Motivering

Motionärerna hävdar att kärnkraftsindustrin nu befinner sig i kris, med påföljd att finans- och industrikapitalet flyr bort från kärnkraften och i stället satsar på andra alternativ inom energiområdet. De framhåller att bl. a. AB Asea-Atom börjar komma in på marknaden för alternativa energitekniker. Regeringens förslag innebär enligt motionärerna att samhället inför ett

genombrott för dessa tekniker avhänder sig möjligheten att få tillbaka en del av de medel som samhället har satsat på forskning. Detta betecknas som en huvudlös politik. Motionärerna pekar vidare på att Sverige under lång tid kommer att vara beroende av tekniska resurser inom kärnkraftsområdet. De menar att det under sådana förhållanden är lätsinnigt att godta en avtalstext enligt vilken ASEA blott förklarar att dess avsikt är att vidmakthålla sin verksamhet på detta område.

Utskottet

Staten och ASEA AB äger sedan år 1969 gemensamt AB Asea-Atom, som hittills huvudsakligen har verkat som leverantör av kärnkraftsanläggningar i Sverige och Finland. Asea-Atom har drygt 1 000 anställda, de flesta i Västerås där bolagets huvudkontor är beläget. På kärnkraftsområdet producerar bolaget förutom nukleära anläggningar också bränsleelement för lättvattenreaktorer. Nästan 100 anställda sysslar med service åt kärnkraftsföretagen. Projekt utanför det nukleära området har tagits upp inom en avdelning för energi- och processteknik. Man inriktar sig nu på att få leverera kol- och oljebaserade kraftverk på världsmarknaden. Avsaltningsanläggningar finns också på produktprogrammet. Bolagets lönsamhet har länge varit dålig. Under år 1981 blev emellertid det ekonomiska resultatet kraftigt förbättrat.

Enligt det avtal som genom propositionen föreläggs riksdagen överläter staten sin andel av Asea-Atom till den andre ägaren, ASEA AB. Den likvid som ASEA skall erlagga har delats upp i två delar. 50 milj. kr. skall betalas omedelbart, varvid ASEA också övertar vissa garantiförpliktelser som staten har gentemot Asea-Atom. Under vissa förutsättningar skall ASEA senare betala ytterligare högst 150 milj. kr. Hur stort beloppet blir kommer att bestämmas av i vilken mån Asea-Atom belastas med kostnader till följd av vissa garantier i samband med leveranser till kärnkraftblocken Forsmark 3 och Oskarshamn 3. Köparen deklarerar i avtalet sin avsikt att Asea-Atoms verksamhet inom kärnkraftsområdet skall fortsättas och att bolaget skall utgöra en kvalificerad resurs för det svenska kärnenergiprogrammet.

Vad regeringen begär är att riksdagen skall godkänna avtalet i vad det innefattar överlåtelse av aktier till ASEA. Motiveringen är i huvudsak att skälen för statens engagemang minskar när Asea-Atoms verksamhet omorienteras och att den nya inriktningen passar väl in i den övriga ASEA-koncernens strategi.

Vänsterpartiet kommunisterna avvisar i motion 1982/83:24 regeringens förslag. I stället förordas ett förstatligande av Asea-Atom. Särskilt kritiserar motionärerna att staten enligt avtalet nöjer sig med en avsiktsförklaring av ASEA beträffande fortsatt verksamhet på kärnkraftsområdet. De menar att det behövs en mera bindande utfästelse om att Asea-Atom skall vidmakthålla de resurser som krävs för det svenska kärnkraftsprogrammet. Ett

sekundärt yrkande i motionen för den händelse riksdagen inte går på avslagslinjen är att avtalet skall ändras så att den nämnda avsiktsförklaringen i stället blir en garanti från ASEA:s sida.

Vad andrahandsyrkandet beträffar vill utskottet framhålla att det träffade avtalet utgör en helhet som inte kan ändras utan nya förhandlingar mellan parterna. Riksdagen måste således nu välja mellan att bifalla och att avslå regeringens förslag.

De förhandlingar mellan staten och ASEA som har lett till det nu aktuella avtalet inleddes i maj 1982, vilket bekantgjordes genom en kommuniké från industridepartementet. Utskottet förklarade i sitt betänkande 1981/82:38 om anslag till Studsvik Energiteknik AB, m. m., att utskottet inte hade något i princip att erinra mot att staten sålde sin andel i Asea-Atom till ASEA. Vad som nu anförs i propositionen styrker utskottet i uppfattningen att en sådan försäljning är motiverad. De i avtalet angivna villkoren för överlåtelsen bör godtas av riksdagen. Utskottet vill särskilt understryka vikten av den avsiktsförklaring beträffande fortsatt verksamhet på kärnkraftsområdet som ASEA gör i avtalet. Det sagda innebär att utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:17 och med avslag på motion 1982/83:24 godkänner det i propositionen återgivna avtalet mellan staten och ASEA AB i vad det innefattar överlåtelse av statens aktier i AB Asea-Atom.

Stockholm den 9 november 1982

På näringsutskottets vägnar

NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirefelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Per-Richard Molén (m), Sivert Andersson (s) och Ivar Franzén (c).

Reservation

Jörn Svensson (vpk) anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Staten och --- (=utskottet) --- regeringens förslag.

Utskottet finner i likhet med motionärerna att riksdagen inte bör godta avtalet mellan staten och ASEA. Fyra skäl kan anges för detta. De

forsknings- och utvecklingsinsatser som Asea-Atoms verksamhet är baserad på har till stor del bekostats av staten. Det är – för det första – då självklart att staten genom bibehållet ägarinflytande bör försäkra sig om att kunna kontrollera hur resultaten framgent kommer att utnyttjas. Den omorientering av verksamheten mot alternativa energitekniker som Asea-Atom har inlett ligger väl i linje med den statliga energipolitiken. Det finns därför – för det andra – nu särskild orsak för staten att behålla sin andel i företaget för att ytterligare kunna påverka dess utveckling, något som också är av kommersiellt intresse för staten. Asea-Atoms produktion av bränsleelement har stor betydelse för Sveriges självförsörjning på energiområdet. Av hänsyn till den nationella säkerheten är det därför – för det tredje – angeläget att staten inte frånträder sitt ägarskap. Enligt det förslag, nr 2, som fick de flesta rösterna vid folkomröstningen i kärnkraftsfrågan år 1980 skall samhället ha ett huvudansvar för produktionen och distributionen av elektrisk kraft. Denna princip talar ytterligare – för det fjärde – för att Asea-Atom inte bör överlåtas i privat ägo.

Utskottet föreslår således att riksdagen avvisar förslaget i propositionen. Det bör i stället ankomma på regeringen att snarast lägga fram förslag om ett fullständigt förstatligande av Asea-Atom och om ändrade riktlinjer för bolagets verksamhet så att denna, samtidigt som resurserna för erforderliga insatser på kärnkraftsområdet bibehålls, i väsentligt ökad grad kan tillgodose behovet av insatser beträffande alternativa energikällor.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:24

- a) avslår proposition 1982/83:17,
- b) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om statligt ägande av och ändrad verksamhet inom AB Asea-Atom.